

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

תוכן

- א. ויקם מלך חדש וגו' רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. 1
ב. בפרך ... בפה רך ... בפריכה ... שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים
לאנשים.....2

דף יא.

א. ויקם מלך חדש וגו' רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו

האומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך, והוא ישן, אלא שסידו ועתה היא
דירה מיוחדת משופצת וחדשה, החליפו את כל הקירות הפנימיות,
והאינסטלציה חדשה, הכל חדש ומיוחד, עד שנראה כאילו הוא חדש, יש
להסתפק¹ אם המקח חוזר למ"ד שמלך חדש חדש ממש, המקח חוזר שחדש
ממש התכוין הקונה, ולמ"ד שנתחדשו גזירותיו, המקח קיים, שכיון שנראה
כאילו הוא חדש אף על שאינו חדש ממש הוא, חדש נחשב.

וכן יש להסתפק לענין זה בדיני אבילות, ובדיני תשעת הימים, האם בגד מחודש דינו
בבגד חדש².

¹ תורת חיים עירובין (נג. סד"ה רב) ועיין בשו"ת משנה הלכות להגאון ר' מנשה קליין (ח"ב סי' מג) השיג על
דבריו ועיין בשו"ת מחזה אברהם להגאון ר' אברהם שטיינברג זי"ע מברודי (ח"א סי' כז)

² מהרש"ם (ח"ג סימן שנו) ובדעת תורה אורח חיים סימן תקנא סעיף ו ויש לדון לגבי ברכת שהחיינו בבגד
שלו שחידשו וכן בביתו כשחידשו, ובדעת תורה אורח חיים סימן תסח סעיף ב הסתפק המהרש"ם אם מותר
לצבוע בגד בע"פ מחצות ולמעלה, אי מיקרי עי"ז בגד חדש, וכתב לענין מלאכה בע"פ יש להקל מספק בזה"ז
שהוא מדרבנן. ויש לדחות דאולי בבגד ניכר עכ"פ שהוא ישן אלא שצבעו, אולם יש לדחות בעיקר הדבר
דשאני בני"ד דהכא הכל לפי הטורח במלאכה ולא תליא אי מיקרי בגד חדש או לא, ועדיין צ"ע. עיין חשוקי
חמד מסכת שבעות דף מו עמוד ב

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

י"א³ שבדיני ממונות גם מתחדש נחשב חדש, ולדיני איסורים רק חדש ממש. וי"א⁴ שבדרבנן הולכים להקל.

דף יא:

ב. בפרך ... בפה רך ... בפריכה ... שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים

כל עבד עברי אסור⁵ לעבוד בו בפרך, ואין חילוק בין מכרוהו בית דין או מוכר עצמו או אמה העבריה⁶. ועבודת פרך יש בה שני עניינים⁷ אחד, זו עבודה שאין לה קצבה, והעניין השני, זו עבודה שאינו צריך לה.

י"א⁸ שגם להחליף עבודת אנשים בעבודת נשים ולהיפך, הוא עבודת פרך, ואסור משום לאו זה.

³ בבן יהודע עירובין שם כתב שבכל הש"ס רב נזכר קודם שמואל, ולכן כיון שנזכר בש"ס חדש ממש בתחילה, מסתמא רב אומר, ושמואל סובר שנתחדשו גזירותיו, וכיון שהלכתא כרב באיסורי, כאשר זה נוגע לאיסורים צריך חדש ממש, ומה שנוגע לדיני ממונות, גם כשנתחדש אפשר לקרוא חדש. ועיין ביביע אומר (ח"ב או"ח סי' ג, ח"ז או"ח סי' י"א ה"ה) דכל היכא דהנמ' מביאה שמות של תנאים ואמורים שנחלקו באיזה ענין חד אמר וחד אמר, האמורא המוזכר ראשון הוא בעל המימרא שהוזכר ראשון, ולפי"ז רב הוא בעל המימרא דס"ל חדש ממש, וא"כ נמצא דלרב יכול הלוקח לחזור בו ולשמואל א"י לחזור בו, והלכה כשמואל בדיני.
⁴ מהרש"ם שם שכיון שרב ושמואל פליגי ולא נמצא בש"ס איזהו דברי רב, א"כ הוי ספק, ובדרבנן הולכין להקל.

⁵ בין אם האדון איש בין אם הוא אשה אמנם אשה אסורה לקנות עבד עברי מפני החשד (חינוך מצוה שד"מ)
⁶ מנחת חינוך שם ומצוה שמו אות ג' ועיין נר מצוה ח"א סי' יא אות פג ד"ה ואולם
⁷ כ"כ בלחם משנה שם ובזה יישב השגת הראב"ד על הרמב"ם עיי"ש
⁸ יראים קצט [רפד] הנהות מימוניות שם אות ב' ועיין רש"י סוטה דף יא ע"ב ד"ה ה"ג בעבודה קשה שפי' על מה שהחליפו המצרים לישראל במצרים עבודת אנשים לנשים ולהיפך "וזה היא קשה שלא היו רגילים בכך" וא"כ ודאי הוי בכלל לא תרדה בו בפרך אמנם עיין בערוך השלחן העתיד ה"ל יובל סי' מ סעי' ב שכתב שלדעת הרמב"ם רק אם מתכוין לענותו אסור להחליף אבל אם צריך לכך מותר

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

י"א⁹ שגם המעבידו¹⁰ עבודה שהיא קשה לו¹¹, וכן המחליף עבודת יום ללילה ועבודת לילה ליום, גם הוא בכלל פרך ואסור משום לאו זה.

לפיכך אמרו חכמים שלא יאמר לו עדור תחת הגפנים עד שאבוא, שהרי לא נתן לו קצבה. אלא יאמר לו עדור עד שעה פלונית או עד מקום פלוני¹². וי"א¹³ שיכול לומר לו עדור עד שאבוא, רק אסור לו להתעכב לבא עד שיצטער, והוא הדבר המסור לשם שיכול לומר לא היה לי פנאי לבא והשם יודע בו ועל זה נאמר, (ויקרא כה פסוק מג) וַיֵּרָאֵת מַאֲלָהֶיָּהּ. וי"א¹⁴ שהאיסור הוא להעבידו בעבודה יותר מדאי, ושלא כדרך שאר פועלים, ולפיכך אסור לומר עשה במלאכה פלונית עד שאבוא, והוא מכוין שיהא שוהה כדי שירבה במלאכה יותר מדאי, ויאמר לו לא היה לי פנאי לבא עד עתה ועל זה נאמר וַיֵּרָאֵת מַאֲלָהֶיָּהּ¹⁵.

ואפילו אם כוונתו להעביד העבד בדבר שאין לו קצבה לטובת העבד אסור¹⁶

⁹ יראים שם

¹⁰ עיי"ש בתועפות ראם אות ב ולכאורה גם הרמב"ם יודה בזה דכ"ש הוא אם נאסר לצערו במה שמעבידו חיים או בלא קצבה כל שכן אם מעבידו בעבודה קשה במפרכת את גופו ואפילו שנתן לו קצבה ועושה כן לתועלת עכ"פ מצטער מחמת קושי העבודה אמנם אפשר לחלק דכל שהקושי הוא מחמת העבודה א"כ לכך נמכר ואין שייך בזה פרך אבל מה שמצטער שלא מחמת העבודה שמצטרך האדון כגון שלא נתן קצבה או שעובד ללא צורך בזה נאמר לא תרדה בו וצ"ע אמנם עיין בערוך השלחן שם סעי' א שכתב להדיא על דברי הרמב"ם "ולפ"ז מותר להשתמש עמו בכל מלאכה שצריך אפילו חמורה שבחמורות כמו לעדור תחת הגפן ושלא לצורך אסור אפילו קלה שבקלות"

¹¹ וביראים שם הוסיף שאינה לכבודו ועיין בחי' הגרי"פ לסה"מ לרס"ג ל"ת רעג (שם א) שכתב שעיקר לאו זה הוא נמי משום בזיון ואע"ג שכבר הוזהרנו מלהעבידו בבזיון בל"ת רנז שנה עליו הכתוב וכו' עיי"ש

¹² רמב"ם עבדים פ"א ה"ו

¹³ השנת הראב"ד שם ועיי"ש שהוסיף "אבל בין קצבה ללא קצבה מאי ויראת איכא ועוד העבד לא יהיה אלא כפועל שיצא לעבודת השדה בשעת יציאת הפועלים ויכנס בשעת כניסתם ויאכל בשעת אכילתם ויעבוד בשדה כעין עבודתם ומה קצב יתן אדם לפועליו אבל המחבר הזה מופלג הוא ומפליג הדברים למה שירצה" ועיי"ש בכסף משנה שכתב שמעם הרמב"ם הוא שמכיון שלא נתן לו קצבה בעבודתו הוא מצטער כל שעה ומשמע שהבין בדעת הראב"ד שכיון שלא נתן לו קצבה א"כ במה ששוהה לבא כיון שאין יודע העבד מתי תנמר מלאכתו מצטער מכך אבל לא מחמת שעובד בפועל יותר מדאי ועיי"ש בלחם משנה שחילק בין פועל שאינו מצטער בכך כיון שעושה מרצונו משא"כ עבד עברי ועוד שפועל נשכר לזמן מסוים משא"כ עבד עברי אינו יודע מתי כונת האדון לגמור עבודתו

¹⁴ מאירי קידושין כב ע"ב ד"ה במקום אחר

¹⁵ ועיי"ש במאירי שהביא שיטת הרמב"ם וסיים "ואין שיטת התלמוד מוכחת כן וכבר הרגישו בהם גדולי המגיהים" משמע שכך הבין את שיטת הראב"ד

¹⁶ רדב"ז שם ומשמע שאינו אלא איסור דרבנן מפני הרואים כיון שאין כוונתו לצערו על מה שיושב בטל ודייק זה מלשון הרמב"ם שכתב אסור ולא כתב עובר אמנם לכאורה אפשר שמה שכתב אסור הוא משום שאין לוקים על לאו זה

הלכות הדף היומי

מסכת סוטה

והעניין השני, זו עבודה שאינו צריך לה, אלא מחשבתו היא להעבירו בלבד שלא יבטל, ולפיכך לא יאמר לו חפור מקום זה, והוא אינו צריך לו ואפילו לחמם לו כוס של חמין¹⁷. או לצנן לו ואינו צריך לו אסור.

והמעבירו באחד משני העניינים, עובר עליו בלא תעשה שנאמר (שם) לא תרדה בו בפרך הא אינו עושה לו אלא דבר קצוב ושהוא צריך לו.

במה דברים אמורים בעבד עברי מפני שנפשו שפלה במכירה אבל ישראל שלא נמכר מותר¹⁸ לרדות בו בפרך כעבד שהרי אינו עושה מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו¹⁹. וי"א שגם בן חורין אסור לרדות בו בפרך²⁰ אלא אם כן התנו על כך²¹.

ואף על פי שאינה נוהגת בזמן הזה²², לפי שאין קנין עבד עברי נוהג, שאינו נוהג אלא ביובל מכל מקום ראוי לו לאדם מדרך המוסר להזהר בענין מצוה זו גם היום בהיות עניים בני ביתו, ולהזהר בה הרבה²³ שלא יעבידם בפרך. ויתן אל לבו כי העושר והעניות גלגל הוא שחוזר בעולם, ומהשם הוא, ויתננו לאשר יישר בעיניו הזמן שירצה ולא יותר ואפילו רגע, שגם כי יצבור כעפר כסף ויטמנהו בקרקע ויקנה קרקעות עד אין מספר וטובה הרבה יהיה לו, הכל יאבד ממנו יחד בחטאו לה, ואם יצדק תתקיים בו הטובה, כי כל מין במינו ידבק.

¹⁷ "והביאו זכרונם לברכה במשל קלה שבמלאכות והנמחרת לעשות, וכל שכן האחרות. והכלל, שלא נעבדו זולתי בהיות הצורך לנו לעשות המלאכה ההיא שנצוהו עליה" (חינוך שם)

¹⁸ כמבואר בספרא (שם פסקא ו') מובא בלחם משנה שם, "בו אי אתה רודה בפרך אבל אתה רודה בן חורין בפרך כמו עבדות עבד". ומה שלא כתב הרמב"ם דין זה גבי עבדות פרך אלא רק גבי עבדות בזווית (עיין ל"ת רנז), סמך עצמו אמה שכתב אחר זה דמותר לעבוד בפועל כעבד והיינו עבד כנעני, אם כן הוא הדין בפרך, דעל עבד כנעני אין אנהנו מצווים בזה, (מנחת חינוך מצוה שמו אות ג)

¹⁹ רמב"ם שם ה"ז

²⁰ שיטה מקובצת ב"מ דף נט ע"ב ד"ה המאנה בשם הראב"ד וז"ל "מדכתיב בעבד עברי לא תרדה בו בפרך דהיינו לחיצה וכל שכן גר דבן חורין הוא" אמנם עיין מגן אברהם סי' קסט ס"ק א שכתב בשם הש"ה "גם אנו מניחים לעבדים להוליך בלינו אחרינו לבית המרחץ ולנעול מנעלינו דהוי כאלו התנו על כך" והוא כתב עליו "אבל בספרי דריש בו אי אתה רודה בפרך אבל אתה רודה בבן חורין בפרך עכ"ל ועבדים שלנו כבני חורין דמי ויכולין לחזור בחצי היום דאין להם דין עבד"

²¹ של"ה במגן אברהם שם על פי מה שביארו המחצית השקל שם

²² חינוך מצוה שמו

²³ אמנם אינו עובר בלאו זה אם מעבד העניים בפרך שמכיון שעושים כן מרצונם והם בני חורין אין שייך בהם לאו זה ובנ"ל